

# INFORMACJE DLA MEDIÓW



## Czy wiesz, że...

### 1 ...ojciec chrzestny Josepha Mohra był ostatnim katem Salzburga?

Faktycznie, w owym czasie istniał jeszcze w Salzburgu urząd katowski. Obejmował go wówczas Franz Joseph Wohlmuth, który polepszał swoją złą sławę w służbie kościelnej, jako chrzestny nieślubnych dzieci. Potomstwo z nieformalnych związków uważane było za owoc „grzechu cielesnego”, a matki, które powiły nieślubne dzieci dopuszczały się przestępstwa i musiały same oddawać się w ręce prawa. Na chrzest Josepha Mohra Wohlmuth nie pojawił się osobiście, a wysłał w zastępstwie niejaką Franciszkę Zachin. Imię chłopiec otrzymał po swoim biologicznym ojcu. Jego chrzest odbył się zaledwie kilka godzin po urodzeniu w katedrze salzburskiej, w tej samej chrzcielnicy co chrzest Wolfganga Amadeusza Mozarta.

### 2 ... tekst pieśni „Cicha noc” był wierszem pióra Josepha Mohra, który powstał nie w Oberndorfie, lecz już wcześniej, w 1816 r. w Mariapfarr?

Przez długi czas uważano, że tekst „Cichej nocy” został napisany w 1818 roku w Oberndorfie z okazji świąt Bożego Narodzenia. Pogląd ten jest jednak błędny. W 1995 r. odnaleziono rękopis, w którym Mohr osobiście poświadczył, że napisał tekst w formie wierszy w 1816 r. w miejscowości Mariapfarr w salzburskiej prowincji Lungau. Z Mariapfarr pochodziła rodzina Mohra ze strony ojca i tutaj otrzymał on zaraz po święceniach w 1815 r. swoją pierwszą posadę wikariusza pomocniczego. Tutaj poznał swojego dziadka, z którym utrzymywał bliski kontakt. Był przy nim także w chwili śmierci i pochował go w 1816 roku.

### 3 ... Franz Xaver Gruber zdobył zawód tkacza?

F.X. Gruber urodził się 25 listopada 1787 roku w gminie Hochburg w prowincji Innviertel jako piąte z szóstki dzieci. Rodzice – Josef i Anna – byli drobnymi rolnikami dorabiającymi na chleb prowadząc domowy warsztat tkacki. Ojciec Grubera przygotował swojego syna do zawodu tkacza. W Domu Pamięci Grubera w Hochburg-Ach wystawione jest krosno, na którym Gruber jako chłopiec uczył się rodzinnego rzemiosła.

### 4 ... drogi J. Mohra i F. X. Grubera zbiegły się tylko na krótko?

Joseph Mohr przenoszony był wielokrotnie z parafii do parafii jako wikariusz pomocniczy. W taki sposób trafił także latem 1817 roku do Oberndorfu. Zaprzyjaźnił się tam ze starszym o 5 lat nauczycielem, Franzem Xaverem Gruberem z okolicznego Arnsdorfu, który w kościele św. Mikołaja w Oberndorfie pełnił funkcję kierownika chóru i organisty. W Gwiazdkę 1818 roku Mohr poprosił Grubera, aby skomponował odpowiednią melodię do wiersza napisanego dwa lata wcześniej w Mariapfarr. Pieśń rozbrzmiała po raz pierwszy po pasterce 1818 r., śpiewana przez obu twórców na dwa głosy solowe przy akompaniamencie gitary – grał na niej Mohr - i z towarzyszeniem chóru. Już we wrześniu następnego roku Mohr opuścił Oberndorf, jednak przyjaźń między nimi trwała do końca życia.

**SalzburgerLand  
Tourismus GmbH**  
Wiener Bundesstraße 23  
5300 Hallwang | Salzburg

**Mag. Primož Kompan**  
p.kompan@salzburgerland.com  
T +43 662 6688 36  
M +43 664 806688 36

**Tirol Werbung GmbH**  
Maria-Theresien-Straße 55  
6020 Innsbruck

**Katarzyna Gaczorek, BA**  
katarzyna.gaczorek@tirolwerbung.at  
T +43 512 5320 648

**Oberösterreich  
Tourismus GmbH**  
Freistädter Straße 119  
4041 Linz

**Dipl. Ing. Jitka  
Zikmundová, MBA**  
jitka.zikmundova@hornirakousko.cz  
M +420 724 058 343

**Tourismus  
Salzburg GmbH**  
Auerspergstraße 6  
5020 Salzburg

**Mag. Andrea Minnich**  
minnich@salzburg.info  
T +43 662 88987 302

### **5 ... kolebką „Cichej nocy” jest Oberndorf pod Salzburgiem?**

Kolęda rozbrzmiała po raz pierwszy w Boże Narodzenie 1818 r. w parafii św. Mikołaja w Oberndorfie. Budynek kościoła, stale narażony na powodzie, był poważnie uszkodzony. Z tego względu w pod koniec XIX wieku zdecydowano się zamknąć go i wybudować nowy z dala od rzeki. W 1906 rozebrano stare mury, a na ich miejscu wzniesiono pamiątkową kaplicę. Przy uroczystościach konsekuracyjnych obecny był wnuk Franza X. Grubera, Felix Gruber. Od 1953 r. zawsze w wigilię Bożego Narodzenia przed kaplicą odbywają się uroczystości upamiętniające twórców kolędy, w których uczestniczą tysiące ludzi z całego świata. Tego wieczoru „Cicha noc” rozbrzmiewa w wielu językach.

### **6 ... czasy powstania kolędy naznaczone były głodem, biedą i wojnami?**

W Boże Narodzenie 1818 Europa tkwiła od dziesiątek już lat w głębokim kryzysie. Przemiany polityczne, wojna i klęska gospodarcza wycieńczyły społeczność księstwa kościelnego Salzburga, monarchii Habsburgów oraz Bawarii, pozostawiając głęboką traumę. Wojska napoleońskie wyniszczyły pożarami całe połacie ziem i odebrały ludziom podstawy egzystencji. Kongres Wiedeński 1814-15 zamknął erę wojen napoleońskich. Na mocy Uchwał Monachijskich Salzburg został w 1816 przyłączony do Austrii. Zrośnięte przez wieki struktury zostały rozbite, miasta i rodziny rozerwane. Do tego doszedł kataklizm naturalny o dotkliwych dla całej Europy skutkach. Nieurodzaj i zadłużenie ludności doprowadziły do powszechnego głodu i nędzy.

### **7 ... rok 1816 nazwano „rokiem bez lata”?**

W roku 1816 ludność Austrii i Bawarii padła ofiarą katastrofy naturalnej o nieznanym dotąd rozmiarach. Wybuch wulkanu Tambora na indonezyjskiej wyspie Sumbawa w kwietniu 1815 roku spowodował dramatyczne zmiany klimatyczne na całym kontynencie europejskim. Średnia temperatura powietrza spadła o 1 – 2°C. Niekończące się deszcze i opady śniegu latem zniszczyły plony. Chłopi w Salzburgu, Tyrolu, Górnej Austrii i Bawarii zaliczali się do najbardziej poszkodowanych. Pogłębiał się stan nędzy, beznadziei i apatii. Ludzie widzieli w kataklizmie karę Bożą. Rok 1816 przeszedł do historii jako „rok bez lata”.

### **8 ... Franz Xaver Gruber był trzykrotnie żonaty?**

Żeby podjąć posadę nauczyciela w Arnsdorfie, F.X. Gruber musiał spełnić kilka warunków postawionych mu przez gminę. Jednym z nich było poślubienie wdowy poprzednika, która wraz z dwójką dzieci zajmowała służbowe mieszkanie nauczycielskie na pierwszym piętrze budynku szkoły. Trzydzieści lat starsza Maria Elisabeth Engelsberger urodziła Gruberowi dwójkę dzieci, które niestety zmarły. Po śmierci pierwszej żony Gruber poślubił w 1826 r., swoją byłą uczennicę, osiemnastoletnią Marię Breitfuß. Mieli dziesiątkę dzieci, z których tylko czwórka dożyła wieku dorosłego. Maria zmarła w 1841 roku. Rok później Gruber ożenił się z wdową po szwecu Kathariną Rieser (po pierwszym mężu Wimmer) z Böckstein.

### **9 ... Joseph Mohr jako wikariusz pomocniczy ciągle popadał w konflikt z władzami kościelnymi?**

Joseph Mohr przez całe życie postępował zgodnie ze swoimi przekonaniami. Pomaganie potrzebującym było dla niego dużo ważniejsze niż robienie kariery. Jego przełożeni skarżyli się na niego, zarzucając mu brak „ducha subordynacji” oraz zachowanie niewłaściwe dla osoby duchownej. Zarzucano mu m. in. „śpiewanie niebudujących pieśni” i „żartowanie z osobami płci przeciwnej”. W Hintersee mówiono, że kupował mięso od kłusowników i rozdawał je ubogim. Z drugiej strony Mohr uchodził za świetnego mówcę i duchownego o solidnej wiedzy teologicznej, dzięki czemu uniknął sankcji. Pomimo to do samej śmierci żył ubogo i otrzymał skromny pogrzeb.

### **10 ... „Cicha noc” była śpiewana w okopach I wojny światowej?**

Pięć miesięcy od wybuchu I wojny światowej, na froncie zachodnim, na którym poległo i zostało rannych ponad milion żołnierzy, wydarzył się cud zbratania się tysięcy żołnierzy różnych, wrogich sobie nacji. 24 grudnia, w wigilię Bożego Narodzenia, w okopach zapanowała cisza. Żołnierze na znak pokoju zaczęli stawiać na skraju okopów małe choinki. Po obu stronach 50-kilometrowego frontu we Flandrii żołnierze złożyli broń, zdjęli hełmy i śpiewali kolędy ze swoich regionów. Była wśród nich też „Cicha noc” w różnych językach. Pokojowe, solidarne Boże Narodzenie w samym środku działań wojennych było aktem niezwykłej odwagi: za bratanie się z wrogiem groziła kara śmierci.

### **11 ... F. X. Gruber za życia poświadczył pisemnie autorstwo kolędy?**

„Cicha noc” szybko zaczęła podbijać świat, a od lat 30-tych XIX wieku była wykonywana co roku na pruskim dworze królewskim podczas pasterki. W 1854 r. Królewska Kapela Dworska zwróciła się z zapytaniem do benedyktynów opactwa św. Piotra w Salzburgu o informacje na temat Johanna Michaela Haydna, którego uważano za twórcę pieśni. Z opactwem związany był w owym czasie syn Franza X. Grubera, który zapytanie to przekierował do ojca. W odpowiedzi Gruber sporządził 30 grudnia 1854 r. dokument zatytułowany „Authentische Veranlassung” („Autentyczny powód”), w którym ze szczegółami opisał okoliczności powstania kolędy.

### **12 ... organmistrz z Zillertalu przyczynił się do rozpowszechnienia kolędy?**

Historia popularyzacji kolędy jest ściśle związana z osobą organmistrza Carla Maurachera z Fügen w tyrolskiej dolinie Zillertal. W 1824/1825 r. był on zatrudniony w kościele św. Mikołaja w Oberndorfie przy budowie nowych organów. Tam poznał F.X. Grubera i usłyszał kolędę „Cicha noc, święta noc”. Zabrał ją do swojego rodzinnego Zillertalu, gdzie została przyjęta z entuzjazmem i włączona do świątecznego repertuaru.

### **13 ... „Cicha noc” bardzo długo uchodziła za pieśń tyrolską?**

Mit jakoby „Cicha noc” była kolędą obszaru tyrolskiego zrodził się w czasach działalności artystycznej tyrolskich pieśniarzy ludowych. Udowodniono na przykład, że rodzeństwo Strasserów z Hippach w dolinie Zillertal zaśpiewało kolędę już w 1831 r. na jarmarku świątecznym w Lipsku. Zajmowali się oni zimą – jak wielu tyrolskich wieśniaków – handlem obwoźnym i sprzedawali regionalne wyroby. Aby przyciągnąć klientów do swojego kramu, śpiewali pieśni ludowe, wśród których była także „Cicha noc”. Usłyszał ją organista lipskiej parafii katolickiej, Franz Alscher, który zaprosił rodzeństwo na występ do pałacu Pleißenburg, gdzie rodowici Tyrolczycy zaśpiewali kolędę na pasterce w kaplicy dworskiej. Następny występ w Lipsku miał miejsce w styczniu 1832 r., krótko przed powrotem do domu, a kolejny tego samego roku w grudniu. Podczas koncertu 15 grudnia 1832 w Hotelu de Pologne publiczność koniecznie chciała posłuchać „Cichej nocy”. Prawdopodobnie jednym ze słuchaczy koncertu był wydawca, August R. Friese, który opublikował wkrótce „Cztery prawdziwe pieśni tyrolskie”. Czwartą z pieśni była kolęda „Cicha noc”. W ślad za tą publikacją poszły kolejne. I choć pieśń pochodziła z Salzburga, uważano ją za ludową kolędę z tyrolskiego Zillertalu. Strasserowie zmienili nieco pierwotną melodię kolędy. Przybrała ona formę pieśni ludowej, a dzięki publikacjom oraz działalności artystycznej innych grup pieśniarskich stawała się coraz bardziej popularna na świecie.

**14 ... rodzina Rainerów rozslawiła kolędę w Stanach Zjednoczonych i Rosji?**

W roku 1839 18-letni Ludwig Rainer, syn Marii Rainer, wyruszył z trójką swoich przyjaciół w trasę koncertową po Ameryce. Członkowie kwartetu zwanego „The Rainer-Family” przeszli coś w rodzaju dzisiejszego castingu, aby być jak najbardziej podobnymi do prawdziwych członków „Rainer-Family”. W gwiazdkowy wieczór 1839 roku „Cicha noc” rozbrzmiała po raz pierwszy na amerykańskiej ziemi, przed monumentem Hamiltona. Po tym wydarzeniu nastąpiło kilkuletnie tournée zespołu, które zawiodło go do Nowego Orleanu, St. Luis, Pittsburga i Philadelphii. Zachęcony sukcesami w Stanach Zjednoczonych, Ludwig Rainer założył w 1851 roku Towarzystwo Rainerów liczące 15 śpiewaków, którzy występowali na prawie wszystkich dworach europejskich. Trasa koncertowa wiodła do Anglii, Szkocji i Irlandii, a dalej do Włoch, Francji, Danii i Norwegii. W 1858 roku przybyli do Rosji, gdzie pozostali dziesięć lat.

**15 ... w momencie śmierci jedyny majątek J. Mohra stanowiła gitara?**

Josepha Mohra przez całe życie wyróżniała skromność. We wszystkich miejscach pobytu rozdawał swój majątek potrzebującym lub finansował przytułki i wydawał pieniądze na cele społeczne. Tylko trzy razy w życiu zakupił dla siebie nową sutannę. W Wagrain na Ziemi Salzburskiej założył szkołę powszechną i zreformował system opieki społecznej. Jedynym dobrem materialnym w momencie śmierci była jego gitara, na której w 1818 roku po raz pierwszy zagrał „Cichą noc”.

**16 ... kolęda została po raz pierwszy wydana drukiem w Steyr?**

Joseph Greis ze Steyr, właściciel księgarni i drukarni, wydał między 1827 a 1832 rokiem pismo zawierające cztery kolędy („Cztery nowe, piękne kolędy”). Na stronie tytułowej znajduje się informacja o kolędzie „Cicha noc”. To dowód na pierwsze wydanie kolędy drukiem właśnie w miasteczku Steyr. Ponieważ Greis prowadził także księgarnię, można było zakupić tę publikację bezpośrednio u niego. Tekst obejmuje sześć strof, choć z kilkoma błędami. Prawdopodobnie Greis korzystał z mało czytelnej wersji lub błędy wdarty się podczas składu. W jaki sposób wszedł w posiadanie kolędy, nie jest jasne.

**17 ... pieśń jest dzisiaj śpiewana w ponad 300 językach i dialektach?**

Razem z tyrolskimi pieśniarzami ludowymi – zwłaszcza rodzeństwem Strasserów i grupą Rainer Family Ludwiga Rainera – kolęda rozprzestrzeniła się od połowy XIX wieku po Europie, Ameryce i Rosji. Ludwig Rainer miał ją zawsze w swoim repertuarze. Dalsze rozpowszechnienie kolędy po innych częściach ziemi dokonało się dzięki misjonarzom. Ważną rolę odegrał przy tym reformator społeczny i założyciel szkoły - przytułku dla sierot, Johann Hinrich Wichern i jego córka Caroline. Kształcili oni misjonarzy oraz duszpasterzy opiekujących się emigrantami na statkach. W 1844 roku Wicherna wydał śpiewnik „Nasze pieśni”, zawierający kolędę „Cicha noc”.

**18 ... z kolędą związanych jest 13 miejscowości na Ziemi Salzburskiej, w Tyrolu i w Górnej Austrii?**

Na Ziemi Salzburskiej jest siedem miejscowości: Oberndorf (kolebka pieśni), Salzburg (rodzinne miasto Mohra), Mariapfarr (pierwsza parafia Mohra/ u powstał wiersz), Arnsdorf (pierwsza posada nauczycielska Grubera/tu powstała melodia), Hintersee (pierwszy samodzielny wikariat Mohra) oraz Hallein (ostatnie miejsce zamieszkania Grubera).

W Górnej Austrii leżą trzy miejscowości: Hochburg-Ach (rodzinna wioska Grubera) oraz Steyr (prawdopodobnie najstarsza publikacja kolędy).

Pozostałe trzy miejscowości leżą na terenie Tyrolu: Fügen (ojczyzna organmistrza Carla Maurachera i grupy pieśniarskiej Rainerów), Hippach (rodzinna wioska Strasserów) oraz region Achensee (miejsce zamieszkania Ludwiga Rainera).

**19 ... do sześciu strof J. Mohra dopisano później siódmą?**

„Cicha noc” została napisana w 1816 r. przez J. Mohra jako wiersz. Jednak już rok po pierwszym wykonaniu pewien nauczyciel z Waidring, Blasius Wimmer, uzupełnił kolędę o siódmą zwrotkę. Wimmer poznał kolędę przez organmistrza Carla Maurachera, dodał ją do napisanego przez siebie ręcznie śpiewnika kościelnego i dopisał siódmą strofę. Blisko 130 lat później siódmą strofę napisał także Valentin Pfeifenberger, ksiądz z Lungau. Jest ona w treści podobna do tej Wimmera, z czego wynika, że Pfeifenberger mógł ją znać.

**20 ... Hamburg był ważnym przystankiem na drodze rozpowszechniania kolędy?**

Teolog, reformator społeczny i założyciel ewangelickiej Diakonii, Johann Hinrich Wichern, prowadził w Hamburgu szkołę dla sierot, która była miejscem kształcenia przyszłych misjonarzy i duszpasterzy pokładowych. Hamburg był w owym czasie największym portem emigracyjnym w Europie. Wydany przez Wicherna w 1844 roku śpiewnik „Nasze pieśni” zawierał m.in. „Cichą noc”. Na zakończenie szkoły każdy absolwent otrzymywał tę książeczkę osobiście od swojego nauczyciela. Wielu z nich towarzyszyło emigrantom w drodze do Nowego Świata. Kolęda stanowiła niewidoczną nić, łączącą wędrowców z opuszczoną ojczyzną.

**21 ... legenda o głodnej myszy z Oberndorfu była wymysłem pisarki z Wiednia?**

Popularyzacja kolędy na terenie Stanów Zjednoczonych sprawiła, że wielu Amerykanów uważało ją za kolędę amerykańską. Hertha Pauli, pisarka, aktorka i dziennikarka (1906-1973), wyjaśniła w wydanej w 1943 roku książce pt.: „Silent Night. The Story of a Song” pochodzenie pieśni. Z jednej strony sprostowała nieprawdę o tyrolskich korzeniach, z drugiej strony puściła w świat legendę, która utrzymuje się uparcie do dzisiaj. To opowieść o głodnej myszy, która podgryzła miechy organów w Oberndorfie, przez co instrument stał się bezużyteczny. Hertha Ernestine Pauli urodziła się w Wiedniu, a po przyłączeniu Austrii do III Rzeszy wyemigrowała do Francji, skąd wyjechała do Stanów Zjednoczonych. Jej brat, Wolfgang Ernst Pauli, laureat Nagrody Nobla, zaliczał się do najwybitniejszych fizyków XX wieku.. Książka H. Pauli ukazała się w 1954 roku w wersji niemieckiej pod tytułem „Pieśń z nieba. Historia Cichej Nocy.”

**22 ... „Cicha noc” szybko stała się bestsellerem w Ameryce?**

Już w połowie XIX wieku „Cicha noc” zaliczała się do najczęściej sprzedawanych nut w Stanach Zjednoczonych. Przez długi czas uznawano wydaną w 1859 roku anglo-amerykańską wersję Johna Freemana Younga (wydaną w 1859 r.) za najstarszą w Ameryce. Dziś wiadomo, że najstarsza pochodzi spod pióra Jamesa Franklina Warnera. Napisana w 1849 roku, została wydana w śpiewniku „The devotional harmonist” w Nowym Jorku. Od pierwszego nagrania kolędy na płycie przez amerykański „Haydn Quartet” w październiku 1905 „Cicha noc” należy do najlepiej sprzedających się nagrań. Wykonanie przez Binga Crosby z 1935 r. osiągnęło 2003 r. 10 milionów sprzedanych egzemplarzy.

**23 ... w 1873 r. kolęda pojawiła się w książeczce z nutami na Wystawie Światowej w Wiedniu?**

W 1873 roku odbyła się pierwsza na obszarze niemieckim, a piąta z kolei Wystawa Światowa. Odbywała się na terenach Wiedeńskiego Prateru i trwała pół roku. Pojawiła się na niej też „Cicha noc, święty noc” jako „Chorał z Salzburga”. Wystawa obejmowała dwanaście pawilonów. Pawilon amerykański urządony był w stylu północnoamerykańskiego budynku szkolnego i to w właśnie w nim Joseph Bletzacher ze Schwoich odkrył książeczkę z nutami „Chorału z Salzburga”. Bletzacher opublikował artykuł na ten temat w czasopiśmie „Die Gartenlaube”.